

Dr. Gajzágó Aladár
Petőfi utolsó órái

A Gajzágó család történetének megírásához szükséges irodalom kutatása közben rátaláltam *ifj. Gajzágó László* dési felgymnazista tanuló (a későbbi utolsó magyar alispán Szolnok-Doboka megyében) *Petőfi Sándor* életrajzával foglalkozó irodalomtörténeti dolgozatára, amit az Országos Széchényi Könyvtár könyv alakban őriz. Az 1884-ben írott dolgozatában a szerző több hazai forrásra hivatkozik, többek között *Zilahy Károlyra*, akinek 1864-ben jelent meg a nagy költő életével foglalkozó munkája.

Ugyanakkor kezembe került *Lengyel József* ezredorvos levele, amit a Vasárnapi Újságnak írt, s azt 1860. augusztus 25-i számában a lap leköszölte.

Lengyel, mint beosztott orvos jelen volt a segesvári ütközetben.

Miután már hosszabb ideje folyik a Petőfi sorsával kapcsolatos találgatás, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnökének a kérésére ezt az írást közreadom.

Lengyel József személyes ismeretségben volt Petőfi Sándorral, őt a harc idején az első pillanattól az utolsóig szemmel tartotta, így levele hitelesnek vehető. Petőfi 1849. július 30-án Székelykeresztúron aludt. Bem tábornok már úton volt Segesvár felé, ahol Lüders orosz tábornok állt 18 ezer emberrel és 46 ágyúval. Petőfi Bem tábornokot Héjasfalván érte utól.

A magyar sereg Fehéregyháza határában állomásozott, a helység 1848-ban romokba került.

Itt július 31-én Bem a 8 ágyú egyikéből reggel 9 órakor tüzet nyitott és az első golyó Iszajatyin orosz tábornokot halálra sebezte.

Petőfi őrnagy a tüzelés után a löhatáron kívül egy sütőkemencén ült, ahonnan többször eltávozott, majd visszatért és figyelte a harc kimenetelét és a táj szépségét, valamint érdeklődéssel nézte, miként szedik össze a székely szekeresek a nem messze becsapódott golyókat.

Délután 4 órakor a csata öldöklőbbé vált. Ekkor látta Lengyel, amint Petőfi a sebesültek közt elhaladt Fehéregyháza irányába és a patak hídjának karfájához dőlt s ott mintegy 30 percig állt. Tőle mintegy 200 lépésnyire működött egy 6 fontos ágyú, mely lőtte az országút mellett felsorakozott orosz lovasságot, amely nagy veszteséget szenvedett.

Az oroszok vizonozták a tüzet és Petőfitől mintegy 30 lépésnyire fűrődött a földbe egy golyó. A felszálló portól hosszú ideig törölgette a költő zubbonyával a szemét. Ezt követően elsietett a hídról s az oroszok helyéhez közeledett, de közben megállt s hátát a falu kapujának támasztotta, s gondolataiba elmélyedt. Még a csakhamar keletkezett iszonyú zsvaj, ordítás, valamint a nagy tüzelés sem zavarta, s még arra sem felelt a mellette elhaladó ezredorvosnak: "mi a baj, őrnagy?"

Közben a huszárság mind elfutott, a tüzérek otthagyták ágyúikat és a gyalogság egy részével az erdőbe menekültek. Lengyelék az országúton menekültek, utánuk a két ezrednyi, hosszú nyelű lándzsával felszerelt orosz lovaskatona. Az orvosék valahogy kijutottak a faluból s látták, hogy amíg a két ezred támadott, egy harmadik ezred a Küküllő partja mellett halad felfelé egyenes vonalban, s amikor már fél mérföldre hagyta Fehéregyházát, jobbra fordultak és egyenes szegletet képezve igyekeztek átvágni az országutat s ezzel a menekülést megakadályozták.

A magyar lovasság nagy részének még volt ideje e körön kívül menekülni, de a gyalogságból csak az menekülhetett, aki tartalékba volt állítva. Akik a körben voltak, azokat bekerítették és 60-70 sebesült kivételével mindannyian elestek.

Petőfi gyalog volt, így a körben bent maradt! ...

Mint írja Lengyel ezredorvos, ő egy dombra ért és Petőfit vélte felfedezni; "élénken emlékszem, amint fedetlen fővel, széteresztett ingnyakkal, lengő zubbonyával futni láttam."

Ennyit írt az orvos, amit saját szemével látott.

Ezt így fejezte ki Lengyel ezredorvos levelében s még egy váratlant is megemlített. "Ennyi mindez, amit Petőfi utolsó perceiről tudok. Ezen tölem hallottakat beszéltek el nejjének is, ki azon év telén B. I. társaságában idáig utazást tett, s miután ennyit hallott, megnyugodott benne, s innen visszatért." S amint írja Lengyel József, hogy a helyet is meg akarta mutatni (mármint a sírhelyet - szerző) ... de, "... de a nálunk töltött nap kellemes változatai, a kedves kis nőt annyira elfoglalák s igénybe vették, hogy ezt tőle nem is várhatnám."

De nézzük Petőfi sorsát mások szájából! 1860 nyarán a Székelyföldön utazó *Thaly Kálmán*nak egy szárhegyi szekeres mesélte a következőket. A szekeres részt vett, mint huszár, a segesvári csatában és ismerte Petőfit. Neki egy társa mondta, hogy két kozák rárohant, de segítségére nem lehetett, ő maga is alig menekült el.

Ugyancsak Thaly Kálmán említi egy segesvári polgárt, akivel beszélt is. Ez a személy részt vett az elesettek temetésében s látott a mellén átszúrt, szőke szakállú és bajuszú embert, zsebeiből kiforgatott írásokkal. Teste az úttól fölfelé a hegy lejtőjén feküdt.

Lengyel tudósítása is egyezik. Ő az esemény után *G. Heydte* tábornokkal találkozott és Petőfiről érdeklődött. Heydte rendezte a halottak eltakarítását a harctéren. Nagyon jól emlékezett egy hegyes szakállú szőke emberre, aki az országút szélén, mellébe kapott dzsidaszúrástól elesve feküdt, s akinek nadrágzsebéből egy csomó összeírt papír hullott ki.

Lengyel és Heydte pontosan emlékezett. Lengyel arra a pontra, ahol Petőfit futva látta, Heydte pedig arra a pontra, ahol az említett személyt holtan fekvé látta. A kettő közötti távolság még a 100 métert sem haladta meg. Heydte biztos volt benne, hogy Petőfi 134 elhullott társával a fehéregyházi határ felső felén fekszik, az északról lefutó patak martjára ásott közös sírban, amit Gajzágó László dr. gr. Haller-féle honvédsírnak említi.

Salgótarján, 2001. május 4.

Dr. Gajzágó Aladár

*****

Júniusi számunkban az I. és II. világháborúban hősi halált haltak közül sajnálatosan kimaradt *Zuboly*, azaz *dr. Bányai Elemér* főhadnagy neve, aki Szamosújvárott született 1873-ban és az Uzsoki szorosban esett el 1915-ben. Erre figyelmeztetett levelében *Spányi Balázs*né Budapestről, a figyelmeztetést köszönjük. Zubolyról amúgy a legkevésbé sem feledkezünk meg, bizonyíték erre 2000. szeptemberi számunk, amely egy előző Klubest (a júliusi) témáját idézi fel *dr. Nagy Károly* előadásával és *Füst Milán* Zubolyról írott soraival.

Másik levélírónk új, lényeges információval szolgált: a II. világháború hősi halottja volt *Nagy Tibor Árpád*, a levélíró *Nagy Emma Kornélia* édesapja.

Nagy Tibor Árpád 1903-ban született Székelyudvarhelyen, édesanyja neve Száva Emma. Hősi halált halt 1944 szeptember 17-én, amikor a gyergyószentmiklósi utcai harcokban szuronnyal átdöfték. A székely határőrségben harcolt futár, felderítő lovas beosztással. Két leánya, az akkor 13 éves Nagy Júlia, valamint 11 éves Nagy Kornélia, a levélíró, hadiárvákként nőttek fel.

A továbbiakban örmény származású háborús hőseink között Nagy Tibor Árpád nevét is tisztelettel megőrizzük, a tájékoztatást köszönjük.

*****